

Locuirea neo-eneolitică din Valea Teleormanului, zona Lăceni-Măgura (Southern Romanian Archaeological Project)

Radian ANDREESCU*
Douglass BAILEY**
Steve MILLS**
Steven TRICK**
Pavel MIREA***

Abstract: *This article presents the preliminary results of the first three years of the researches performed in the frame of an international project, that has as objective the study of the Neo-eneolithic occupation in the Teleorman River Valley. This programme is focusing on the evolution of the human communities from a specified zone from Teleorman River Valley, in the area of the localities Lăceni - Măgura, as well as on the reconstruction of the paleoenvironment laying stress on the natural history of the river. Our results emphasize the dynamics of the occupations in the flooding plain, with periods of abandonment and with temporary and quasi-permanent settlements, formed during several milleniums.*

Key words: *methodology, field researches, ceramics, occupation, settlement, flooding plain.*

În anul 1997 a fost încheiat un acord de colaborare științifică între Școala de Arheologie și Istorie a Universității din Cardiff, Wales și Muzeul Național de Istorie a României, cu participarea Muzeul Județean Teleorman¹. Programul, cu o durată de patru ani, are drept obiectiv principal cercetarea locuirii neo-eneolitice de pe valea râului Teleorman, zonă cu un remarcabil potențial arheologic preistoric (I. Spiru 1996).

Acest program reprezintă din multe puncte de vedere o noutate pentru cercetarea arheologică din România, datorită complexei abordării a cercetării locuirii neo-eneolitice din zonă. Cercetări de teren, măsurători geofizice, sondaje sedimentologice și arheologice, săpături în suprafață, analize palinologice, arheozoologice și arheoihtologice, mai nou analize geomorfologice (arheologie aluvială), toate au fost utilizate în această cercetare. Colaborarea cu Universitatea din Cardiff a permis utilizarea unei metodologii moderne și a unui echipament performant. Astfel pentru prima oară amplasamentul siturilor a fost înregistrat în sistemul Global Position Sistem (GPS), iar prin intermediul programelor Geographical Information System (GIS) acestea au fost plasate pe o hartă digitalizată a văii Teleormanului.

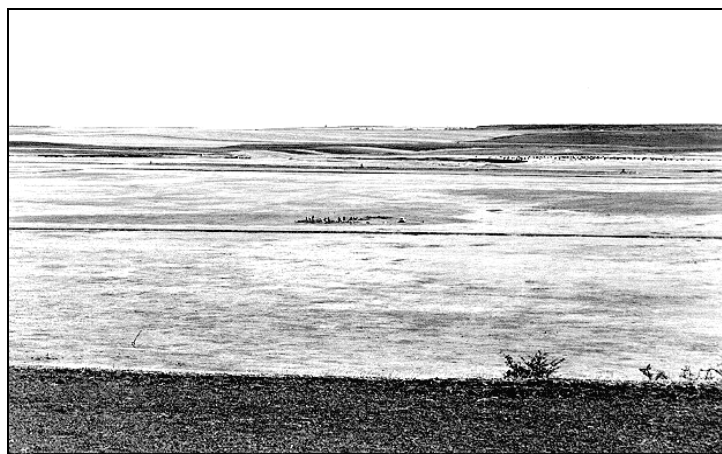

Fig. 1. Valea Teleormanului, punctul Cioroaița.
Teleorman valley, Cioroaița point.

* Muzeul Național de Istorie a României.

** Universitatea din Cardiff, Wales.

*** Muzeul Județean Teleorman.

¹ Finanțarea acestui proiect a fost asigurată de Academia Britanică, Societatea Anticarilor din Londra, Universitatea din Cardiff, pentru partea engleză, Ministerul Culturii, Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Județean Teleorman, Consiliul Județean Teleorman pentru parte română.

Obiective. Principalele obiective ale acestei program au fost cercetarea așezărilor neo-eneolitice din valea Teleormanului, reconstituirea paleomediului și a interacțiunii dintre acesta și activitatea umană. Atingerea acestor obiective este însă extrem de laborioasă și de aceea au fost elaborate mai multe direcții și etape ale cercetării. Activitatea s-a desfășurat pe mai multe paliere, regional, vizând teritoriul întregului județ, zonal, cu o cercetare într-o arie determinată și local vizând cercetarea punctuală a unor situri.

Metodologie. Cercetări de teren. Zona aleasă pentru începerea programului se află la circa 10 km nord-est de Alexandria, în zona satului Lăceni, com Olteni, în valea râului Teleorman, unde, în punctul „Valea Cioroaița”, fusese semnalată o locuire Boian (fig. 1). Lunca Teleormanului este străbătută în această zonă de o rețea de canale de desecare, iar o terasă joasă o desparte de valea pârâului Clănița, care se varsă în Teleorman la circa 1 km în aval de zona cercetată. De altfel cercetările au fost extinse și pe valea Clăniței având în vedere că în această zonă se află o așezare de tip *tel* de mari dimensiuni, la Măgura-Bran (fig. 2).

Pentru o cercetare de teren eficientă zona a fost împărțită în carouri de 100x100m. Fiecare carou a fost cercetat de-a lungul a 20 de linii sau trasee dispuse de obicei nord-sud, trasate din cinci în cinci metri. În acest fel fiecare om avea de acoperit 2,5 m dreapta-stânga ceea ce a dus la o cercetare extrem de amănunțită a terenului (fig. 3).

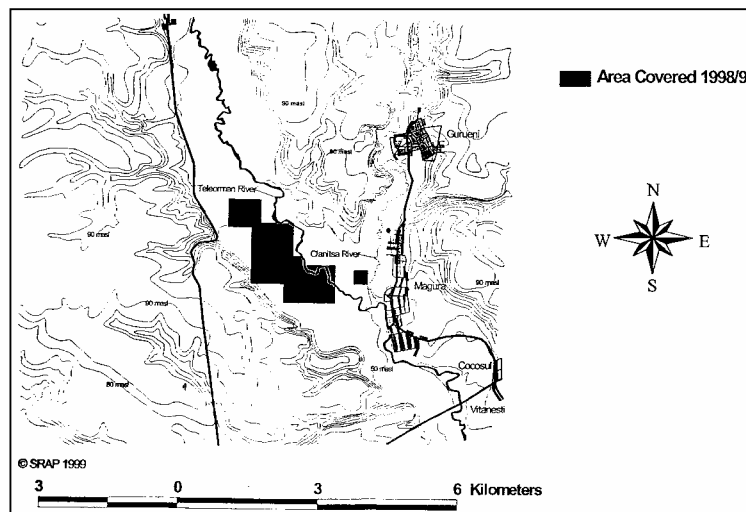

Fig. 2. Zona acoperită de cercetări de teren (1998-1999).
Area covered by fieldwalking (1998-1999).

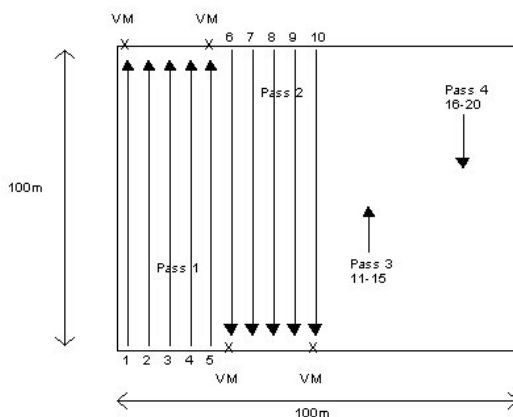

Fig. 3. Organizarea cercetării de teren.
The fieldwalking grid showing organisation.

Toate obiectele de interes arheologic (ceramică, chirpici, unelte de silex) de pe fiecare traseu erau înregistrate într-un formular special care conținea și starea vegetației din teren în termenii vizibilității. Datele astfel obținute au fost prelucrate prin intermediul programelor GIS rezultând mai multe situri reprezentate de concentrări de materiale arheologice, în principal ceramică și chirpici (S. Mills 1999) (fig. 4-5)

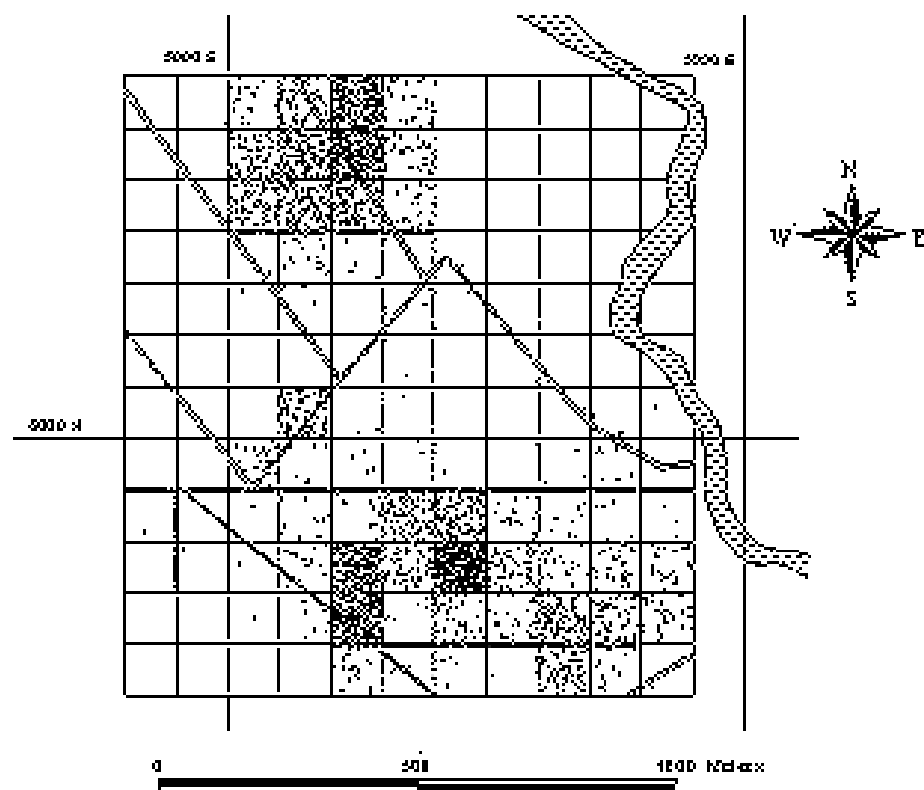

Fig. 4. Planul repartiției fragmentelor ceramice.
Density plot for ceramics.

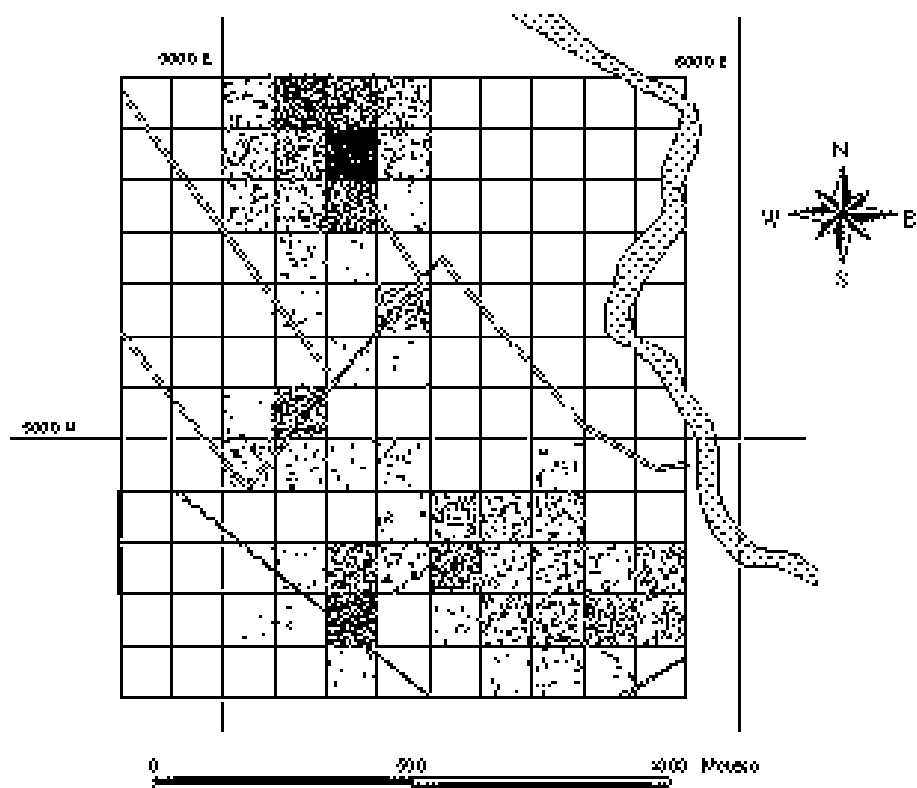

Fig. 5. Planul repartiției fragmentelor de chirpici.
Density plot for building material.

Acestea au primit în ordinea descoperirii indicativul TEL. (de la Teleorman) sau CLA. (de la Clănița) și un număr de ordine, ca de exemplu TEL. 008 sau CLA. 002. În total au fost descoperite șase situri în valea Teleormanului (TEL. 001, TEL. 008, TEL. 009, TEL. 010, TEL. 011, TEL. 012, și unul pe valea Clăniței (CLA. 2) (fig. 6).

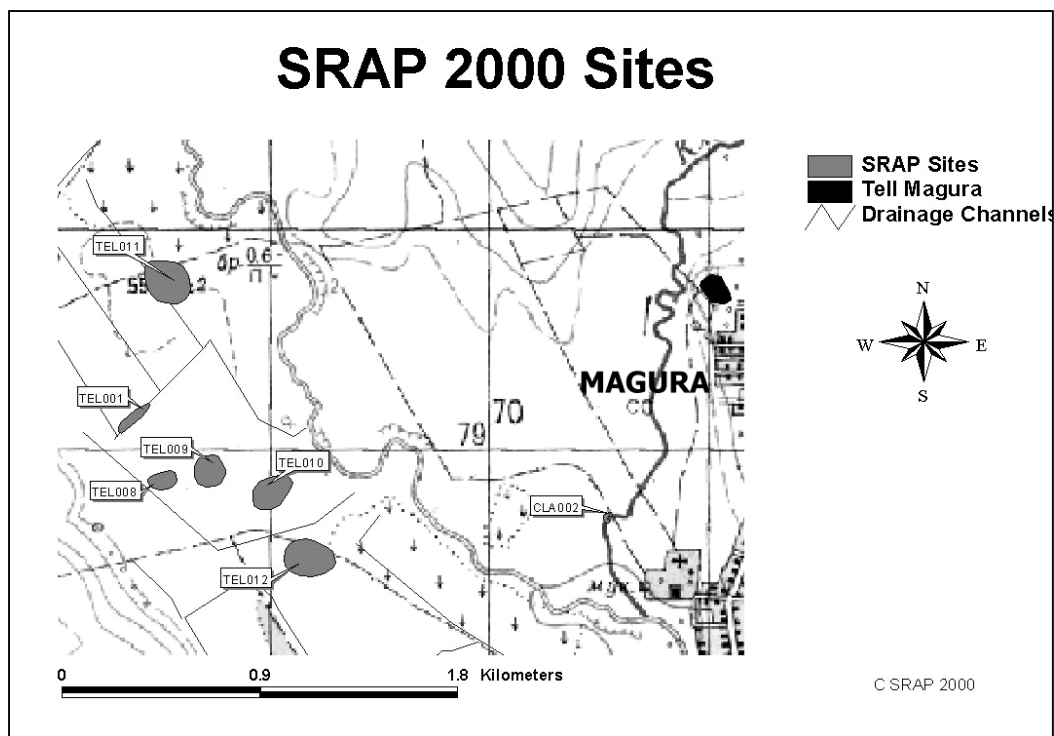

Fig. 6. Amplasamentul siturilor identificate în urma cercetărilor de teren.
Srap 2000 sites.

Așezările de tip tell aflate pe văile râurilor au fost înregistrate în același mod (*tell*-II de la Măgura-Bran este notat cu sigla CLA. 1 spre exemplu). Sondajele arheologice au fost în general notate în ordinea deschiderii lor S. 1.....

Următoarea etapă a fost constituită de măsurătorile geofizice care au avut drept scop identificarea anumitor structuri aflate sub suprafața solului. În general aceste măsurători au avut un caracter experimental, pentru o mai bună eficiență a lor fiind necesare analize complexe ale valorilor magnetice ale diverselor tipuri de soluri și materiale arheologice (spre exemplu chirpiciul ars are o valoare deosebită de cea a chirpiciului ners a cărei valoare este apropiată de cea a solului).

Pentru verificarea datelor obținute prin cercetări de suprafață și măsurători geofizice, pentru cunoașterea specificului civilizației neo-eneolitice din zonă au fost efectuate o serie de sondaje arheologice. Acestea au permis în același timp și efectuarea de observații de natură sedimentologică. Sondajul standard a fost cel de 2x1 m (adoptat și din cauza durității excesive a solului) extins în zonele de interes. Ele au fost plasate în funcție de rezultatele măsurătorilor geofizice, curbele de nivel și densitatea materialului arheologic.

În continuare vor fi expuse câteva rezultate preliminare obținute în principale situri din valea Teleormanului, după derularea primelor trei campanii de cercetări.

TEL.008. Concentrarea de material arheologic se întinde pe circa 150 m pe direcția est-vest și 100 m pe direcția nord-sud. Situl, ușor mai ridicat decât restul luncii, se deosebește de aceasta printr-o vegetație mai puțin densă (această caracteristică este valabilă și pentru celelalte situri). Aici au fost efectuate cele mai întinse săpături deoarece au fost descoperite două zone de locuire aparținând unor faze diferite ale culturii Boian (fig. 7). Principalele obiectivele au fost următoarele: decopertarea unei locuințe de suprafață descoperită în sondajul 36; stabilirea unei corelații stratigrafice între cele două zone de locuire; cercetarea mormântului din S. 24; verificarea în teren a măsurătorilor geofizice.

Locuința din S. 36, aflată practic imediat sub suprafața solului, era în întregime distrusă de lucrările agricole (urmele de plug mergeau până la 0,50m adâncime). În aceste condiții a fost imposibil să-i evaluăm dimensiunile; orientarea era probabil est-vest. Pare a fi fost o locuință relativ solidă dacă judecăm după urmele de chirpici ars, destul de masive, cu urme de pari. În parte de nord a zonei în care se aflau resturile locuinței pare a fi fost o vatră precum și resturile unei podele. Inventarul este destul de bogat în ceea ce privește ceramica, dar sărac în privința uneltelor. Ceramica, este în general de bună calitate, majoritatea fiind din pastă intermediară, cu nisip și material vegetal folosite ca degresanți, de culoare cenușiu-gălbui sau cărămiziu-gălbui. Ceramica din pastă grosieră cu mult nisip și material vegetal în compoziție este foarte puțină ca și cea din pastă fină, omogenă, de culoare cenușie, mai rar cărămiziu-gălbui.

Decor. Excizia este o categorie de decor caracteristică în special ceramicii din pastă intermediară. Motivele decorative constau în principal din benzi excizate, relativ înguste, alternate cu benzi cruțate, mai largi sau mai înguste, lustruite. Cele excizate sunt umplute cu pastă albă, iar cele lustruite au uneori pe margini mici creștături. Benzile pot fi verticale, orizontale, oblice, circulare sau meandrice, combinate de obicei cu alte motive decorative cum sunt triunghiurile, romburile sau tabla de șah (fig. 8). O altă categorie de decor este cel incizat constând din linii, mai mult sau mai puțin adânci, circulare, oblice, orizontale, verticale, combinate de obicei cu motive excizate, caneluri sau mici creștături. Un alt decor este cel format din caneluri foarte fine, uneori puțin vizibile, dispuse circular pe umărul și buza unor pahare conice (fig. 9). Mult mai rar se întâlnesc decorul barbotinat, brăurile alveolate, șirurile de împunsături, proeminențele conice.

Forme. Datorită fragmentării excesive a materialului au fost identificate puține forme. Unele fragmente aparțin unor vase cu buza dreaptă și corpul tronconic decorat cu motive excizate. Alte fragmente aparțin unor castroane bitronconice cu fundul mic și gura largă. Din pastă fină sunt făcute paharele cilindrice cu umărul ușor reliefat sau castronașe bitronconice, ambele decorate cu caneluri. O formă mai specială este reprezentată de resturile unui "altăraș" din pastă fină de culoare neagră, puternic lustruită, decorat cu motive excizate. Au fost descoperite și câteva fragmente ceramice aparținând unor site.

În sondajul 43 au fost descoperite resturile unui bordei care ocupa aproximativ suprafața întregului sondaj fiind orientat nord-est - sud-vest, cu o adâncime de circa 0,75m. Bordeiul nu a putut fi cercetat în întregime fiind distrus de lucrările agricole. Ceramica are aceleași caracteristici cu cea din sondajul 36. În plus, în partea sudică a apărut o ceramică diferită din pastă de bună calitate, cu un decor din incizii curbilinii (așa-numitul decor „în paranteze”), sau chiar pictată cu grafit, așa cum este cazul unui fragment de strachină din pastă fină, lustruită, de culoare neagră.

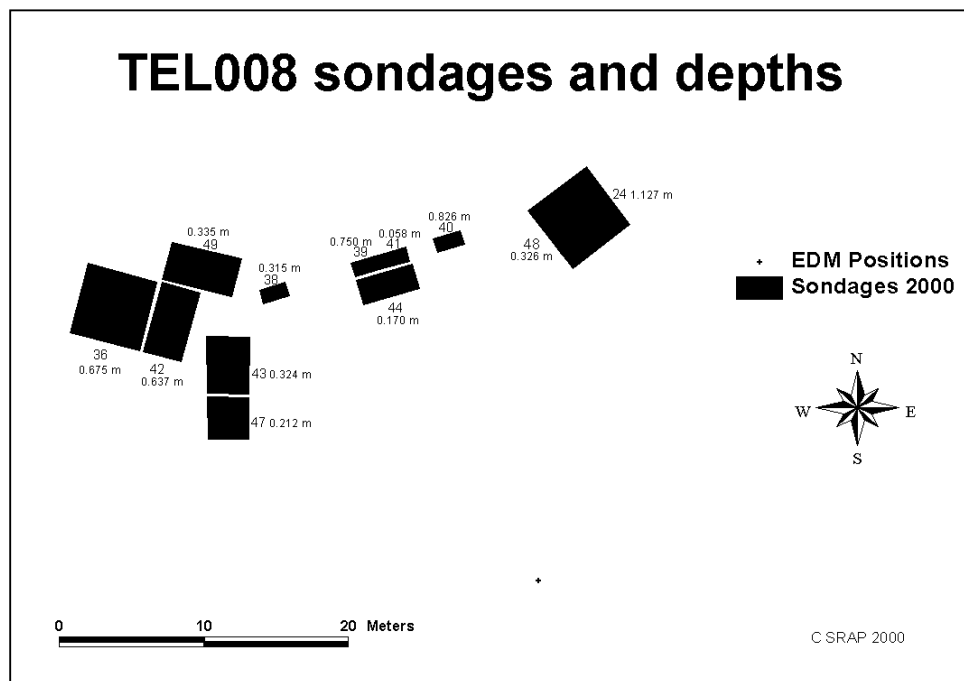

Fig. 7. TEL. 008. Planul sondajelor.
 TEL. 008. Sondages and depths.

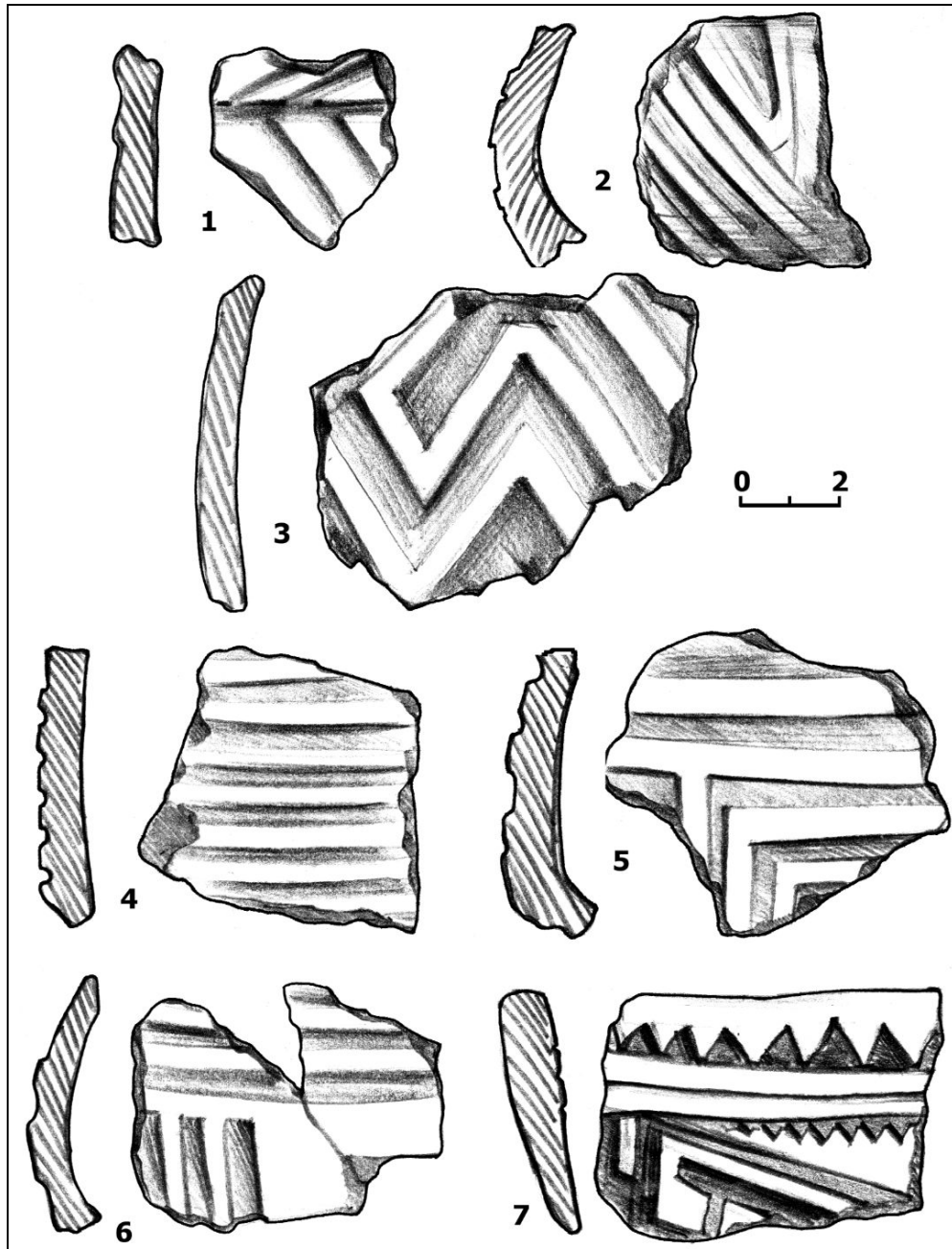

Fig. 8. TEL. 008. Ceramică din S. 36, cultura Boian, faza Giulești.
TEL. 008. Pottery from S. 36, Boian- Giulești culture.

În cea de-a doua zonă de locuire, au fost continuate lucrările în sondajul 24. Aici a fost cercetat un mormântul aparținând unei necropole din sec IV d.Chr (alte două morminte au fost cercetate în S 36 și S 49). Sondajul a fost extins spre sud (S. 48) unde, la circa 0,40 m adâncime au fost descoperite resturile unei vetre care avea lângă ea patru greutatea de lut și un fragment dintr-o strecurătoare. Vatra, aproape în întregime distrusă, avusese probabil trei faze de refacere. Lângă ea, la 0,10 m adâncime au fost descoperite o râșniță și un frecător (făceau parte din același complex cu vatra dar au fost deranjate de lucrările agricole).

Ceramica este relativ numeroasă dar fragmentată. Predomină fragmentele dintr-o pastă intermediară cu mult nisip în compoziție; cele din pastă grosieră cu pleavă și nisip sunt foarte puține. O mică parte (4,5%) sunt din pastă fină.

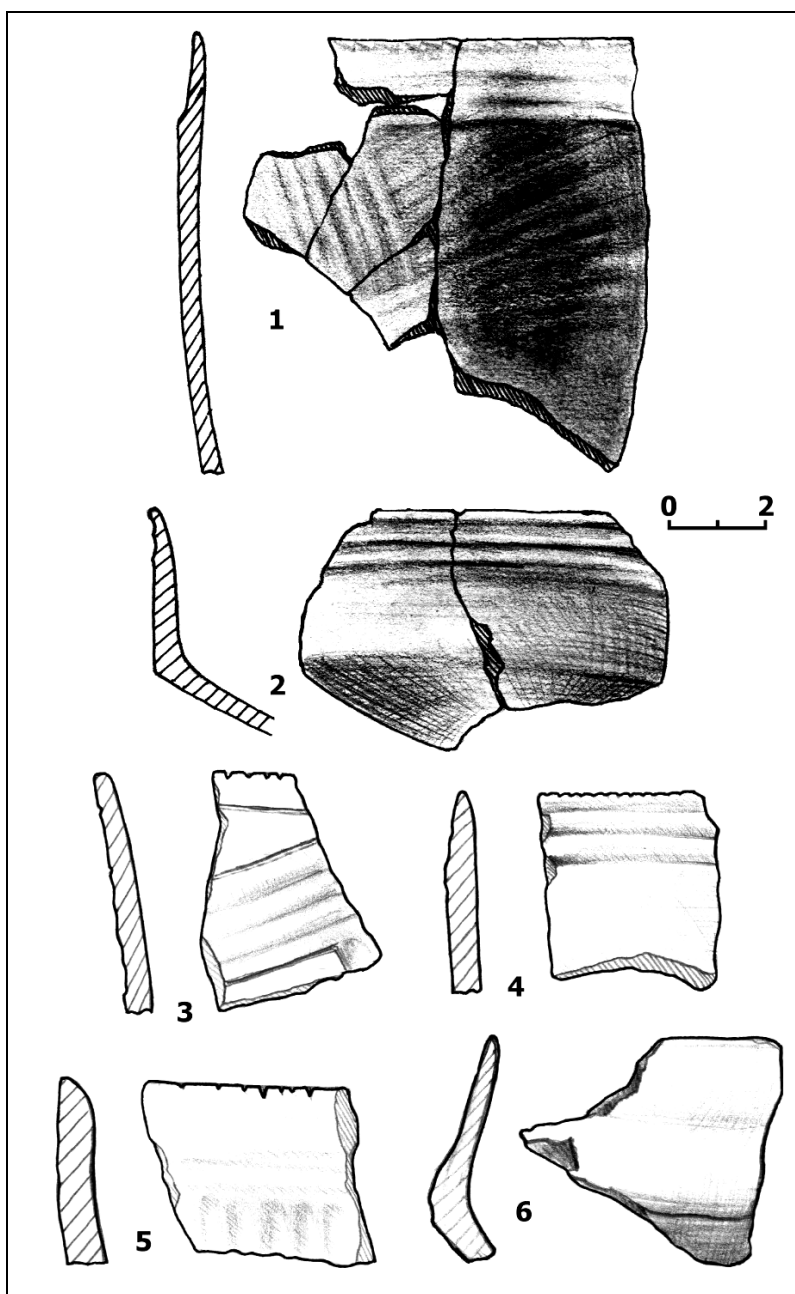

Fig. 9. TEL. 008. Ceramică din S. 36, cultura Boian, faza Giulești.
TEL. 008. Pottery from S. 36, Boian- Giulești culture.

Decorul este sărac (3% din ceramică este decorată), cel excizat lipsește aproape cu totul, mai bine reprezentat fiind cel incizat: linii orizontale, oblice, în unghi, dispus de multe ori pe diametrul maxim al vasului. Decorul canelat este și el foarte rar (fig. 10). Alte decoruri: barbotină, decor în relief, brăuri alveolate.

Pentru clarificarea legăturilor dintre cele două zone de locuire, S. 36 și S. 24, au fost deschise între ele câteva sondaje pe direcția nord-est - sud-vest.

În sondajul 38, au fost descoperite doar fragmente ceramice asemănătoare cu cele din S. 36, lângă care este de altfel plasat.

Cam la jumătatea distanței dintre cele două zone a fost deschis sondajul nr. 39 care ulterior a fost extins cu alte două, S. 41 și S. 44. Aici au fost descoperite resturile unei locuințe, puternic deranjate de lucrările agricole (nu s-au putut determina dimensiunile și orientarea ei) aflată la circa 0,20 m sub suprafața solului. Resturile locuinței, puțin consistente, sunt reprezentate de mici bulgări

din chirpici ars dispersați pe toată întinderea sondajelor. Spre latura de nord-est (a sondajului) au fost descoperite resturile unei vetre, plasate pe un nivel de arsură.

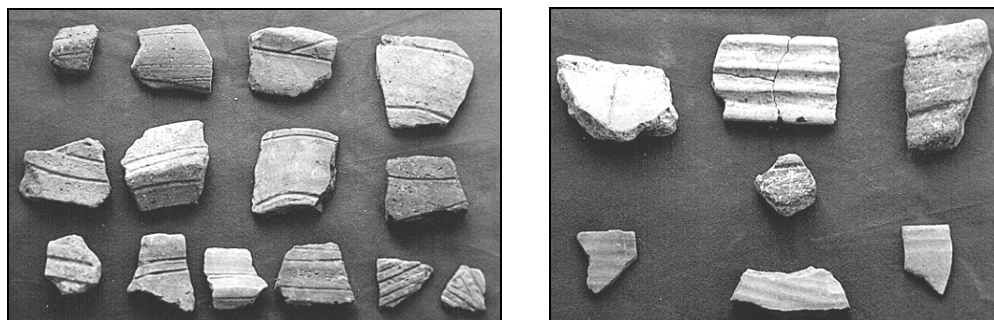

Fig. 10. TEL. 008. Ceramică din S. 24. Cultura Boian, faza Spanțov.
Pottery from S. 24, Boian- Spanțov culture.

Ceramica este într-o cantitate destul de mare, dar puternic fragmentată. Câteva fragmente sunt din pastă grosieră cu pleavă și nisip în compoziție. Predomină ceramica din pastă intermediară de bună calitate, cu nisip în compoziție, de culoare cenușie, cenușiu-cărmizie, cărămiziu-gălbuie. A treia categorie (8,5%) este formată din ceramica din pastă fină, omogenă, de culoare maroniu-deschisă, mai rar neagră.

Decor. Specific acestei ceramici este decorul excizat (4,2%). În principal este format din benzi înguste excizate, umplute cu pastă albă, alternate cu benzi cruțate, mai largi sau mai înguste, dispuse în diverse combinații geometrice (fig. 11). Unele benzi au mici creștături pe margini, altele sunt combinate cu triunghiuri excizate. Decorul incizat este destul de puțin, în general inciziile sunt combinate cu motivele excizate.

Fig. 11. TEL. 008. Ceramică din S. 39, cultura Boian, faza Giulești.
Pottery from S. 39, Boian- Giulești culture.

Canelurile, foarte fine sunt dispuse orizontal, oblic sau vertical de multe ori combinate între ele, pe vase din pastă fină, lustruită.

Forme: castroane tronconice cu gura largă, castronașe bitronconice, pahare cilindrice cu pereții subțiri, cu umăr reliefat.

În sondajul 40, plasat în apropierea de S. 24, ceramica este destul de amestecată atât ceramică de bună calitate specifică zonei S. 36, cât și ceramică cu mult nisip în compoziție asemănătoare cu cea din S. 24.

Încadrare cronologică și discuții. Situația din Tel. 008 este complexă, descoperirile dezvăluind locuri succesive pe o componentă stratigrafică orizontală.

Cercetările din zona sondajelor 36 și 24 au confirmat faptul că avem două locuiri neolitice decalate în timp: prima aparține fazei Giulești a culturii Boian (S. 36), a doua sfârșitului acestei culturi, faza Spanțov. Au fost descoperite resturile unui bordei în S. 43 care din punct de vedere cronologic aparține tot fazei Giulești a culturii Boian. O situație interesantă o întâlnim în sondajele 39, 41 și 44

unde au fost descoperite resturile unei locuințe. Analiza materialului ceramic a relevat faptul că el este într-o măsură asemănător cu cel din locuința din S. 36: pastă intermediară de bună calitate, decor excizat, ceramică fină canelată, forme comune. Sunt însă și câteva elemente deosebite între care o ceramică fină de o calitate superioară, cu un decor canelat îngrijit executat. Ceramica aparține fazei Giulești a culturii Boian, dar este posibil ca această locuire să nu fie contemporană cu cea din S. 36. De altfel, dacă aceasta din urmă este plasată într-un sol de culoare cenușiu-deschis, locuirea de care discutăm este într-un sol diferit, nisipos, cenușiu-închis, care îl suprapune pe cel de culoare cenușiu-deschisă. S-a observat că acest din urmă tip de sol coboară dinspre S. 36 spre S. 24, fiind acoperit de solul nisipos cenușiu-închis în care este plasată de altfel și locuirea Boian-Spanțov.

O altă situație interesantă s-a întâlnit în partea sudică a sondajului 43 (cel cu bordeiul) și în sondajul 47. Aici au fost găsite fragmente ceramice care aparțin fazei Gumelnița A2.

În TEL. 008 au existat multe secvențe ocupaționale din epoca neolitică care ar avea următoarea distribuție orizontală: locuire Boian-Giulești, probabil cu două etape, apoi locuire Boian-Spanțov și ultima locuire Gumelnița A2 (mult mai târziu, sec IV d. Chr, în zonă ființează o necropolă). O observație importantă este aceea că, aceste locuiri, sunt dispuse pe o componentă stratigrafică orizontală și nu într-o obișnuită succesiune stratigrafică verticală. Mai mult, locuirea Boian-Spanțov din S 24, târzie, este plasată la o adâncime mai mare decât locuirea Boian-Giulești, timpurie, aflată practic sub suprafața solului actual.

Toată această succesiune de locuiri și abandonuri este probabil legată și de condițiile de mediu, de evoluția râului Teleormanului în actuala luncă inundabilă. Locuirile sunt plasate în tipuri de sol diferite care ar putea indica inundații periodice, acestea determinând probabil secvențele de locuire și abandon surprinse în zonă.

TEL. 001. Situl se întinde de-a lungul unui canal de desecare pe o distanță de aproximativ 120 m pe direcția nord-est - sud-vest. De o parte și de alta a canalului concentrarea de material arheologic se întinde pe circa 20 de m. Lucrările au debutat prin săparea unor sonde în malul de est al canalului, după care s-a taluzat malul de vest pe o distanță de circa 35 de m. S-a observat că nivelul cultural este destul de subțire, discontinuu. Au fost identificate în profilul de vest urmele unei locuințe care avea lângă ea o amenajare, poate un cuptor sau o vatră (fig. 12).

Fig. 12. TEL. 001. Resturile unei locuințe vizibile în profilul vestic al șanțului de desecare.
TEL. 001. Remains of a dwelling in western profile of desecation trench.

Au fost deschise două sonde plasate pe partea de sud-vest a canalului, unul în dreptul structurii din chirpici nears identificată ca o posibilă vatră sau cuptor, al doilea spre limita de sud a locuinței. Rezultatele nu au fost concludente, structura nu s-a regăsit în sondaj, doar câteva bucăți de chirpici nears dispartate (probabil era pe traseul canalului, în acest caz fiind distrusă). În celălalt sondaj locuința era reprezentată de un nivel foarte dur de lut cenușiu-deschis cu lentile abia vizibile de lut gălbui-maronii, probabil chirpici ars. Acestea constituiau un nivel relativ omogen în care nu sunt vizibile nici un fel de structuri, pereți sau alte amenajări. Materialul arheologic lipsește aproape cu desăvârșire, ceea ce ne face să credem că avem de-a face cu o locuință abandonată.

Ceramica, redusă la câteva fragmente, este din pastă intermediară cu mult nisip în compoziție, asemănătoare cu cea descoperită anii trecuți în această zonă și aparține culturii Boian, faza Spanțov (fig. 13).

TEL. 009. Se întinde pe o lungime de circa 130 m pe direcția nord-sud și 120 m pe direcția est-vest și, ca și celelalte situri, este ușor ridicat față de suprafața luncii. S-a constatat că urmele de

locuire formează un strat subțire, identificat în S. 6, aflat la câțiva centimetri sub suprafața solului, fiind plasate pe un nivel compact de nisip (fig. 14). Au fost descoperite bucăți de chirpici ars, precum și fragmente din ceea ce pare a fi fost o structură de chirpici nears, toate acestea într-o zonă relativ restrânsă. Nu au fost identificate limitele sau amenajările acestei locuințe distruse de lucrările agricole. Interesant este faptul că, spre deosebire de situația din celelalte situri, ea se află plasată direct pe un strat de nisip de culoare gălbui-portocalie.

Fig. 13. TEL. 001. Ceramică incizată, cultura Boian, faza Spanțov.
TEL. 001. Incised pottery, Boian- Spanțov culture.

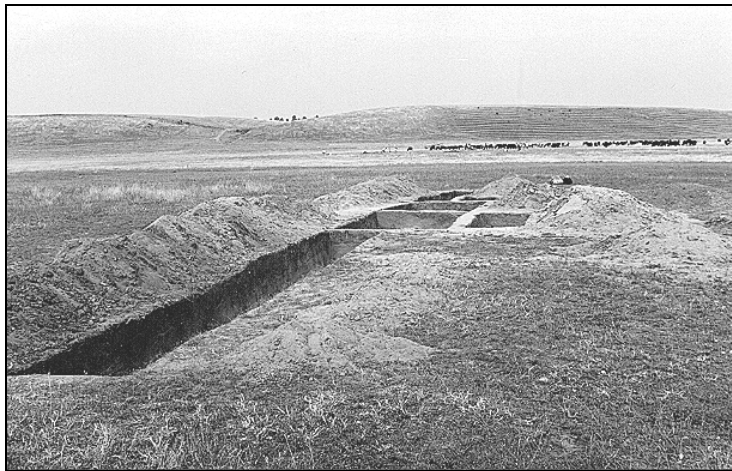

Fig. 14. TEL. 009. Sondajul nr. 6.
TEL. 009. Sondage no 6.

Ceramica, relativ numeroasă, este dintr-o pasta destul de bună calitativ, cu nisip în compoziție, nu foarte aspră la pipăit, de culoare cenușiu-gălbuie, cenușie, gălbui-cărămizie. Materialul vegetal este folosit ca degresant, în special pentru ceramica grosieră. Forme: castroane, vase bitronconice cu buză înaltă, strecurătoare. Decorul este format din benzi late excizate superficial, mărginite uneori de benzi înguste, lustruite. Inciziile sunt în general puțin adânci, dispuse orizontal, vertical sau circular. Canelurile sunt dispuse la partea superioară a vaselor. Un decor deosebit este realizat prin acoperirea unor linii în relief cu un strat de lut care are o culoare diferită de cea a corpului vasului. Ceramica este asemănătoare ca forme și decor cu cea din TEL. 001 și din TEL. 008 (S. 24), de care se deosebește totuși prin calitate fiind mai aspră la pipăit și mai puțin bine arsă. Aparține culturii Boian, faza Spanțov (fig. 15).

TEL. 010. Concentrarea de material arheologic este întinsă pe 200 m pe direcția nord-est - sud-vest și 80 m pe direcția nord-vest - sud-est. Deși s-au practicat mai multe sondaje în diverse locuri nu s-a identificat practic un nivel cultural, cu atât mai puțin urme ale unor locuințe, materialul arheologic apărând sporadic în diverse sondaje. A fost descoperită foarte puțină ceramică neolitică, lucrată din pastă de proastă calitate, cu mult nisip în compoziție, friabilă, prost arsă. Decorul este sărac: excizie superficială, caneluri, incizii. Materialul ceramic este, ca forme și decor, asemănător cu cel din siturile de mai sus, dar este de calitate inferioară ca pastă și ardere și poate fi încadrat în faza Boian-Spanțov.

Tot în acest sit au fost descoperite câteva cioburi aparținând culturii Gumelnița și altele, mai numeroase, aparținând civilizației geto-dace.

CLA. 2. Acest sit se află la circa 2.5 km spre est, pe valea Clăniței, pe malul unui braț secăt al râului (fig. 16). Într-un profil obținut prin taluzarea malului au fost identificate două niveluri

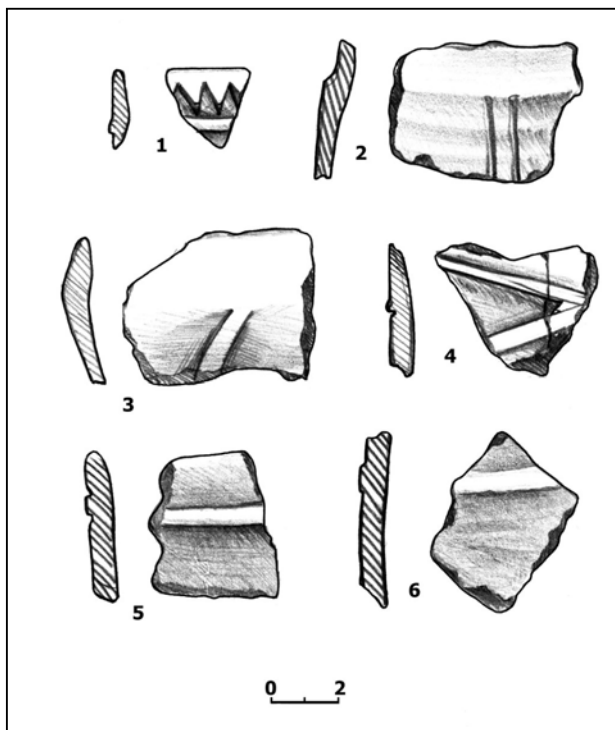

Fig. 15. TEL. 009. Ceramică din S. 6, cultura Boian, faza Spanțov.
TEL. 009. Pottery from S. 6, Boian- Spanțov culture.

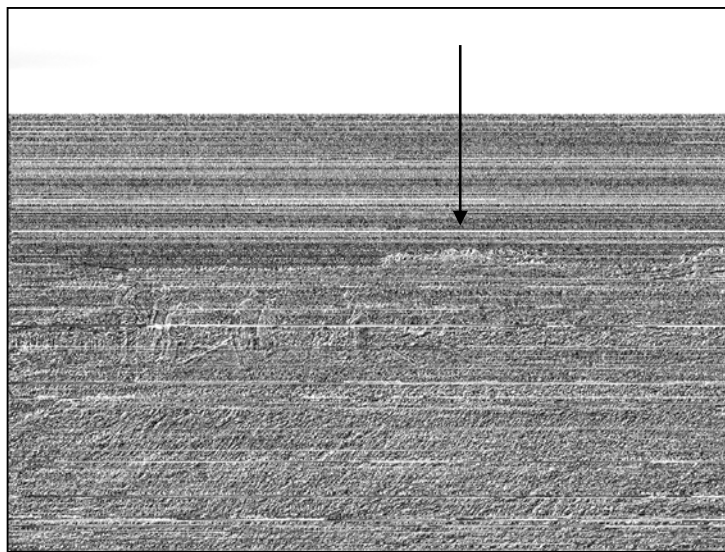

Fig. 16. CLA. 2. În plan secund, *tell*-ul de la Măgura-Bran.
In a second place, the Măgura-Bran tell.

de locuire, din care primul este plasat imediat sub suprafața solului, cu vagi urme ale unei posibile locuințe din chirpici neași . Urmează o depunere naturală, de circa 0.20 m, apoi un alt nivel de locuire marcat prin câteva fragmente ceramice și resturi osteologice. Ulterior s-au deschis și câteva sondaje pentru identificarea acestor niveluri. Nu au fost descoperite, cu excepția unor urme de podele, structuri de locuire. Ceramica primului nivel are mult nisip în compoziție și este aspră la pipăit. Câteva

cioburi sunt din pastă cu vegetale, iar altele sunt dintr-o pastă omogenă, cu suprafața netedă. Predomină culoarea cenușiu-deschis. Decorul nu este prea variat: benzi late excizate superficial mărginite de benzi înguste, incizii, caneluri (fig. 17, 18). Unele fragmente par a fi pictate cu o substanță neagră. Liniile în relief acoperite cu un strat de lut de o culoare diferită de culoarea vasului sunt asemănătoare cu cele descoperite în TEL. 009. Forme: vase bitronconice, vase cu picior, vase tronconice cu buza lată. Materialul poate fi încadrat în același orizont cultural de la sfârșitul culturii Boian, faza Spanțov. Puținele fragmente ceramice din cel de-al doilea nivel, aflat la -0.70 m, sunt din pastă relativ omogenă, mai puțin aspre la pipăit, de culoare cenușiu-deschis, cenușiu-cărmizie. Doar câteva fragmente sunt decorate cu benzi excizate sau incizii, iar altele par a fi pictate cu o substanță neagră. Cele câteva cioburi nu permit o încadrare cronologică precisă, dar credem că aparțin tot fazei Boian-Spanțov, poate o etapă mai timpurie decât celei care îi aparțin celelalte situri. Ceramica din CLA. 2 este diferită de cea descoperită pe valea Teleormanului în TEL. 001, TEL. 008, TEL. 009, TEL. 010 (ceramica Boian-Spanțov) fiind de o calitate ceva mai bună (chiar dacă are mult nisip în compoziție) și mai bine arsă. Culoarea este diferită, predominând cenușiu-deschis, spre deosebire de culoarea cenușiu-închisă sau gălbui-cărmizie a ceramicii descoperite pe valea Teleormanului.

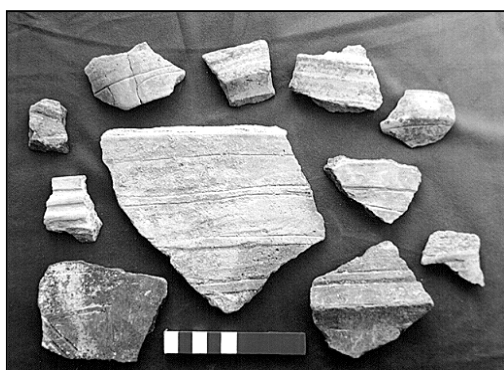

Fig. 17. CLA. 2. Ceramică, cultura Boian, faza Spanțov.
CLA. 2. Pottery, Boian- Spanțov culture.

Fig. 18. CLA. 2. Ceramică, cultura Boian, faza Spanțov.
CLA. 2. Pottery, Boian- Spanțov culture.

Concluzii. Cercetările întreprinse timp de trei ani pe valea Teleormanului au dus la câteva interesante considerații preliminare. Astfel s-a putut constata că nu orice concentrare de fragmente ceramice, chirpici, oase, unelte, corespunde la ceea ce numim în mod obișnuit așezare, adică o aglomerare de locuințe și un nivel cultural individualizat. În TEL. 010 spre exemplu cercetările au scos la lumină rare fragmente ceramice, aflate în diverse tipuri de sol, nisipoase sau argiloase, fără a fi fost identificat nici un nivel pe care să-l considerăm antropic. În TEL. 009, pe o zonă restrânsă, există un foarte subțire nivel cultural, format dintr-un sol negru amestecat cu nisip, în care s-au descoperit bucăți de chirpici, fragmente ceramice, oase și unelte, toate aparținând unei locuințe distruse de lucrările agricole. În TEL. 001 și TEL. 008 urmele de locuire sunt mai consistente, fiind descoperite resturi de locuințe de suprafață (distruse însă și ele aproape în întregime de lucrările agricole).

Aceste situații ne-au făcut să reconsiderăm termenul de așezare care ar trebui, cel puțin pentru această perioadă, să sufere anumite nuanțări, (R. Andreescu, D. Bailey 1999). O simplă cercetare de suprafață ar fi înregistrat aceste patru puncte ca fiind patru așezări Boian, pe când

realitatea pare să fi fost cu totul alta. Siturile descoperite credem că pot fi definite mai bine prin termenul de locuire, diferite, dacă luăm în considerație factorul temporal. Astfel putem presupune că situri precum TEL. 008 și TEL. 001 reprezintă așezări cvasi-permanente, cu o locuire de durată, cu locuințe de suprafață și un nivel cultural individualizat. TEL. 010 reprezintă polul opus, cel al unei locuiri sezoniere din care nu a rămas mai nimic, nici urmele locuinței (poate un simplu bordei sau colibă) și nici un nivel cultural, datorită perioadei scurte de locuire. În acest caz desigur nu putem aduce în discuție termenul de așezare. O situație intermediară ar reprezenta-o TEL. 009, unde urmele arheologice sunt mai consistente, dar se găsesc pe o zonă relativ restrânsă și sunt plasate pe nisip. În acest caz am avea de-a face cu o locuire temporară, (diferită de cea sezonieră totuși pentru că deja există un subțire nivel cultural, format într-un timp mai îndelungat), fiind probabil legată de o activitate economică, poate legată de resursele de apă, dată fiind plasarea ei pe un nivel de nisip.

Pentru o mai fină diferențiere a acestor tipuri de locuire, destul de dificilă în acest stadiu al cunoștințelor, este necesară reconstituirea paleomediului precum și cunoașterea tipurilor de activități umane desfășurate în zonă, factori care au contribuit fără îndoială la stabilitatea locuirii în zonă.

Încadrarea cronologică. Inițial, pe baza cercetărilor de teren atribuisem cel puțin două situri, TEL. 001 și TEL. 008 fazei Giulești a culturii Boian, fără a exclude însă și existența unor faze mai vechi sau mai noi ale culturii Boian. Sondajele arheologice au relevat faptul că situația este relativ complexă în ceea ce privește încadrarea cronologică a acestor situri. Situația este cu atât mai complicată cu cât în zonă nu există practic decât foarte puțin material comparativ, cel provenit din cercetarea unui bordei pe râul Vedea în apropiere de Alexandria (B. Mitrea, C. Preda 1959). Cercetările au infirmat existența unei faze mai vechi, respectiv Boian-Bolintineanu. Faza Giulești a fost identificată prin săpături doar în TEL. 008 (posibil cu două momente consecutive de locuire). În TEL. 001 nu au fost descoperite materiale aparținând acestei faze, deși nu este exclus ca sondajele arheologice să nu fi atins aria acestei locuiri (există fragmente Boian-Giulești provenite din cercetări de teren mai vechi). În schimb în toate cele cinci situri există materiale arheologice care aparțin unui orizont de la sfârșitul culturii Boian, pentru care am folosit denumirea de fază Spanțov (S. Morintz 1959, p. 163), în locul fazelor Boian IV și Boian V (D. Berciu 1961) sau fazei de tranziție de la Boian la cultura Gumelnița (E. Comșa 1974). Deși aparțin aceluiași orizont cronologic există sesizabile diferențe la nivelul analizei tehnologice între ceramica acestor situri. Astfel dacă ceramica din TEL. 001 și TEL. 008 este de o calitate relativ bună, chiar dacă are mult nisip și uneori material vegetal în compoziție, cea din TEL. 010 este de o calitate inferioară friabilă, prost arsă (de altfel acest fapt ar putea veni în sprijinul ipotezei unei locuiri de scurtă durată, care folosește un inventar relativ modest calitativ și cantitativ). Ceramica din CLA. 2, aparține tot orizontului Boian-Spanțov, dar se deosebește destul de cea de pe valea Teleormanului, fiind ceva mai bună calitativ (este posibil să existe un decalaj între locuirile din cele două zone, în sensul că cea din CLA. 2 ar putea fi mai târzie). Aceste încadrări cronologice au o doză de relativitate, pe de-o parte datorită materialului restrâns numeric și în mare parte atipic, descoperit în unele sondaje. Pe de altă parte nu trebuie neglijată existența unor variante regionale ale civilizației neo-eneolitice în zonă, caracteristicile culturii Boian fiind spre exemplu aproape necunoscute în Teleorman (cu excepția amintită mai sus).

Cercetările din zona Lăceni-Măgura au arătat faptul că în epoca neo-eneolitică a existat o locuire dinamică, complexă, cu perioade de ocupare și abandon datorate printre altele probabil și unor cauze de ordin natural - evoluția râului Teleorman în actuala luncă inundabilă.

Astfel putem presupune că evenimente majore în istoria văii râului se întâmplă la nivelul primului sfert al mileniului cinci, când avem o locuire Boian-Giulești, cu două etape, despărțite de o intensificare a activității fluviale, de scurtă durată însă, pentru că ceramica celor două etape se deosebește destul de puțin. Urmează o perioadă de abandon a văii, probabil din cauza unei activități fluviale mai intense care nu a permis o locuire a zonei. Spre mijlocul mil. V a. Chr. valea este din nou ocupată în timpul fazei Boian-Spanțov când resursele văii sunt intens exploatate, dovadă fiind prezența acestei faze în toate cele cinci situri cercetate, dar este posibil ca aceste locuiri să fie decalate în timp, datorită fluctuațiilor activității fluviale pe termen scurt (în CLA. 2 există două niveluri de locuire separate de un nivel de depunere naturală) sau unor activități economice. Această locuire este abandonată probabil în urma unei noi creșterii a activității fluviale pe termen lung.

Ulterior se pare că a existat în zonă și o locuire Gumelnița așa cum este ea atestată mai clar în TEL. 008. Zona va fi ocupată apoi în timpul epocii geto-dace, în sec IV d. Chr. când în TEL. 008 înțelegem o necropolă, apoi în sec VI (este însă posibilă și o locuire în epoca bronzului).

În aceste condiții reconstituirea paleomediului este extrem de importantă, istoria naturală a văii Teleormanului fiind în mod special strâns legată de activitățile omenești din această zonă. De altfel se pare că aceste situri erau plasate pe insule, înconjurate de o rețea de canale, iar râul a migrat în

decursul mileniilor dinspre terasa sud-vestică spre cea nord-estică. Sunt procese extrem de importante pentru locuirea neolitică din zonă, procese care au început să fie cercetate cu ajutorul a ceea ce se numește azi arheologie aluvionară (A.J. Howard & M.G. Macklin, 1999; M.G. Macklin, 1999), cercetare care sperăm că va aduce informații prețioase pentru reconstituirea modului de viață și a paleomediului din Valea Teleormanului, în epoca neo-eneolitică².

Bibliografie:

- R. Andreescu, D. Bailey 1999: Andreescu R., Bailey D. *Considerații preliminare privind locuirea neo-eneolitică pe valea Teleormanului, Civilizația Boian pe teritoriul României*, Călărași, 1999, p. 11-14.
- D. Berciu 1961: Berciu D. *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, București, 1961.
- E. Comșa 1974: Comșa E. *Istoria comunităților culturii Boian*, București 1974.
- A.J. Howard, M.G. Macklin 1999: Howard A.J., Macklin M.G. *A generic geomorphological approach to archaeological interpretation in British river valley: a guide for archaeologist investigating Holocene landscape*, în *Antiquity*, 73, 1999, p. 527-541.
- M.G. Macklin 1999: Macklin M.G. *Holocene river environments in prehistoric Britain: human interaction and impact*, în *Journal of Quaternary Science* (Quaternary Proceedings 7), 1999, p. 521-530.
- B. Mitrea, C. Preda 1959: Mitrea B., Preda C. *Săpăturile de salvare de la Alexandria*, în *Materiale și Cercetări arheologice* 5, București, 1959, p. 175-176.
- S. Mills 1999: Mills S. *Fieldwalking, Southern Romania Archaeological Project. Preliminary Report 1998*, în *Cardiff Studies in Archaeology*, Cardiff 1999, p. 35-42.
- S. Morintz 1959: Morintz S. *Săpăturile de la Spanțov, I, Așezarea neolitică*, în *Materiale și cercetări arheologice* 5, București, 1959, p.163-167.
- I. Spiru 1996: Spiru I. *File de istorie teleormăneană*, Alexandria, 1996.

² Mai multe informații despre acest proiect se pot găsi pe Internet la adresa www.cf.ac.uk/uwcc/srap.